



**2016 Q1**  
Samenvattende rapportage  
actieve dialoog

---

# 1. Inhoudsopgave

1. Inhoudsopgave	2
2. In vogelvlucht	3
3. Verantwoord beleggen	5
4. Goed Milieumanagement	6
5. Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen	9
6. Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector	12
7. ESG risico's en kansen in de biofarmaceutische industrie	14
8. Goed Sociaal Management	16
9. Thema's en ondernemingen	18
10. Gedragscodes	21

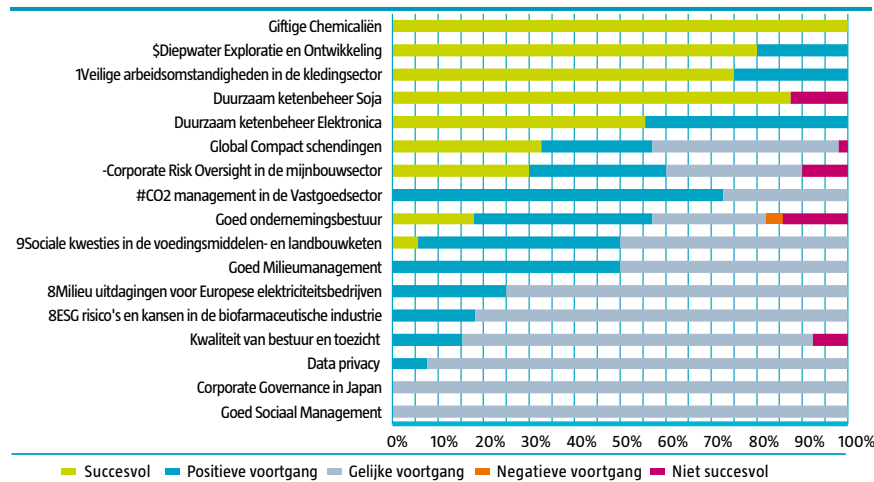
## 2. In Vogelvlucht

**Deze rapportage beschrijft de activiteiten die Robeco in opdracht van Achmea heeft uitgevoerd op het gebied van actieve dialoog met ondernemingen in het eerste kwartaal van 2016.**

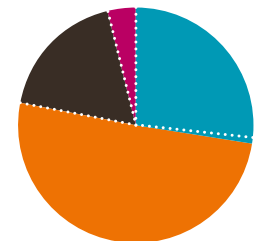
De opbouw van deze rapportage is als volgt. Dit hoofdstuk bevat de belangrijkste statistieken met betrekking tot de actieve dialoog met ondernemingen. Hoofdstuk drie beschrijft de wijze waarop Achmea via het programma voor actieve dialoog gestalte geeft aan verantwoord beleggen. In de hoofdstukken vier tot en met acht worden de belangrijkste activiteiten en resultaten besproken aan de hand van thema's waarover de dialoog wordt gevoerd met ondernemingen in de beleggingsportefeuille van Achmea. Hoofdstuk negen geeft een samenvattend overzicht van de thema's waarover Robeco mede namens Achmea een dialoog met ondernemingen voert.

Hoofdstuk tien ten slotte bevat een overzicht van de verschillende gedragscodes op basis waarvan Robeco het programma voor actieve dialoog namens Achmea uitvoert. Gelet op het vertrouwelijke karakter richting de betrokken ondernemingen wordt in dit verslag niet gerapporteerd over de lopende dialogen in Achmea's enhanced engagement programma op basis van zware schendingen van Global Compact principes. Over de resultaten hiervan wordt separaat verantwoording afgelegd.

### Engagement resultaten per thema










### Engagementactiviteiten per regio











De meeste voortgang is te zien in de thema's 'Giftige Chemicaliën' en 'Diepwater Exploratie en Ontwikkeling'. Nieuwere thema's zoals 'Goed Sociaal Management' en 'Corporate Governance in Japan' laten geen of beperkte voortgang zien. Dit komt omdat deze engagement thema's pas kort geleden van start zijn gegaan. Het is nog te vroeg om voortgang te kunnen rapporteren.

## Overzicht engagement

Mensenrechten		18
Corporate Governance		25
Milieumanagement		6
Milieu-impact		13
Gezondheid		5
Sociaal Management		2
UN Global Compact		14

## Engagement per contact

Conference call		36
Bezoek van bedrijf bij Robeco		5
(Open) Brief		12
Bezoek van Robeco aan bedrijf		22
Spreken op aandeelhoudersvergadering		2
Analyse (geen contact met bedrijf)		12
E-mail		45
Stem uitbrengen		3

# 3. Verantwoord Beleggen

**Achmea hecht veel waarde aan verantwoord beleggen. Hieraan wordt vormgegeven door middel van een programma van actieve dialoog met ondernemingen waarin door Achmea wordt belegd. Bij actieve dialoog worden ondernemingen aangemoedigd tot goed ondernemingsbestuur en het nemen van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.**

## Verantwoord beleggen wint aan belang

Een groeiend aantal (institutionele) beleggers beoordeelt potentiële beleggingen niet langer alleen op winst op korte termijn, maar in toenemende mate ook op criteria als (ondernemings) bestuur, milieu, mensenrechten en arbeidsomstandigheden. Onderwerpen als de verandering van het klimaat, nieuwe energietechnologieën, uitputting van schaarse bronnen en mensenrechten zijn vaste punten op de internationale agenda geworden. Wij verwachten dat verantwoord beleggen een steeds belangrijker thema in vermogensbeheer zal worden. Wij geloven dat goed ondernemingsbestuur en maatschappelijke verantwoordelijkheid de aandeelhouderswaarde zal vergroten op de langere termijn.

De dialoog richt zich op kwesties die verband houden met kansen en risico's die van invloed zijn op de waarde van een onderneming. Tenslotte moet het management van een onderneming invloed kunnen uitoefenen op de kwestie.

## Samenwerking

Waar mogelijk of noodzakelijk bundelt Robeco namens Achmea zijn krachten met andere beleggers. Voorbeelden hiervan zijn Eumedion; een platform voor institutionele beleggers op het gebied van corporate governance en het Carbon Disclosure Project, dit is een samenwerkingsverband op het gebied van transparantie over CO<sub>2</sub>-uitstoot van ondernemingen. Een ander belangrijk initiatief waar Achmea en Robeco aan zijn verbonden is de United Nations Principles for Responsible Investment. Binnen dit verband committeren

institutionele beleggers zich aan het, zowel intern als extern, stimuleren van verantwoord beleggen.

## Internationale gedragscodes

Achmea en Robeco hanteren internationale gedragscodes zoals de United Nations Principles for Responsible Investment voor verantwoord beleggen en het United Nations Global Compact voor verantwoord ondernemen. Achter in deze publicatie zijn deze gedragscodes weergegeven.

# 4. Goed Milieumanagement

**Achmea hecht veel waarde aan verantwoord beleggen. Hieraan wordt vormgegeven door middel van een programma van actieve dialoog met ondernemingen waarin door Achmea wordt belegd. Bij actieve dialoog worden ondernemingen aangemoedigd tot goed ondernemingsbestuur en het nemen van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.**

## Relevante gedragscodes

- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, hoofdstuk VI
- United Nations Global Compact (UNGC), principes 7 t/m 9

## Milieumanagement: Milieubeleid en prestaties

Steeds vaker worden ondernemingen aangesproken op slechte arbeidsomstandigheden in (de keten van) de onderneming. Een aantal trends is hier debet aan. Ten eerste is er de verplaatsing van productie naar lagelonenlanden waardoor ondernemingen te maken hebben met niet-Westerse arbeidsnormen en omstandigheden in de keten. Er is daarnaast een trend naar een snellere verspreiding en breder bereik van informatie over de externe effecten van de activiteiten van ondernemingen. Ook zien we een toegenomen rol van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) die optreden als maatschappelijke waakhond. Ten slotte zien we dat consumenten zich meer bewust worden en meer verwachten op het gebied van verantwoord ondernemerschap. Voor ondernemingen, in het bijzonder internationale ondernemingen met een bekende merknaam, is het dus van belang dat algemeen geaccepteerde arbeidsnormen worden gevolgd, ook in de keten.

## Onze uitgebreide engagements met Royal Dutch Shell

Zoals veel ondernemingen in de olie- en gasector wordt ook Shell vaak aangesproken op milieuschendingen. Sinds het begin van Robeco's engagementprogramma in 2005 hebben we over verschillende onderwerpen gesproken met deze wereldwijde energie-onderneming. Zo hebben we gesproken over boringen in het Noordpoolgebied, schaliegas, olievervuiling in Nigeria, beloning van de directie, het affakkelen van gas en onlangs nog over de CO<sub>2</sub>-uitdagingen van Shell. De afgelopen jaren heeft Shell haar reactiesnelheid op aantijgingen en openheid aanzienlijk verbeterd, daadkrachtig actie ondernomen en voortgang geboekt op onze engagementdoelstellingen. Wij zullen onze engagement met de onderneming voortzetten.

## Schending van UN Global Compact principes

De meest gehoorde kritiek op de exploratie door Shell gaat over het affakkelen van gas en olievervuiling van de Nigerdelta in Ogoniland, Nigeria. Verschillende ngo's, waaronder Friends of the Earth en Amnesty International, hebben Shell beschuldigd van schendingen van internationale normen met betrekking tot milieuvervuiling. Men spreekt dan van het niet-naleven van het UN Global Compact principe op milieugebied. De UN Global Compact principes verlangen van ondernemingen dat zij binnen hun eigen invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren. Structurele en ernstige schendingen van UN Global Compact principes betekenen financiële en reputatierisico's voor de onderneming

en haar belanghebbenden waaronder aandeelhouders. Ondernemingen moeten daarom voorkomen dat zij zich schuldig maken aan schendingen van deze principes. Maken zij zich daaraan toch schuldig, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen zo snel mogelijk opheffen en voorkomen dat ze in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Voor schendingen van UN Global Compact principes hebben we een Enhanced Engagement-programma. Dit is een intensief driejarig programma met als doel een gedragsverandering te bewerkstelligen bij ondernemingen met structurele en ernstige schendingen van UN Global Compact principes. In 2010 en 2011 gingen we met Shell de dialoog aan over twee schendingen: olie lekkages en vervuiling in de Nigerdelta en het affakkelen van gas in Nigeria.

## Olielekkages in de Nigerdelta: Shell is klaar voor verbeteringen

Speerpunten van deze engagement zijn:

- Royal Dutch Shell is beschuldigd van regelmatige olievervuiling in de Nigerdelta, met ernstige schade aan het milieu, de gezondheid van de bewoners en de lokale leefomgeving.
- Ngo's beweren dat de onderneming niet genoeg preventieve maatregelen heeft genomen en niet goed heeft ingegrepen met een snelle schoonmaak, sanering en vergoeding.
- Shell Petroleum Development Company (SPDC) heeft een belang van 30% in de joint venture concessies in de Nigerdelta. De joint venture is voor het grootste deel eigendom van de Nigeriaanse overheid.

Na drie jaar engagement heeft Shell de verantwoordelijkheid genomen voor de

schoonmaak van talrijke vervuilde plaatsen in de Nigerdelta. Deze inspanningen krijgen echter niet de erkenning die het verdient, omdat het aantal lekkages en de omvang ervan juist sterk toeneemt vanwege sabotage. Shell probeert de sabotage van pijpleidingen te bestrijden met innovatieve technieken zoals optische vezel, maar de onderneming denkt niet dat ze het probleem alleen kan oplossen. Volgens Shell hebben diefstal en sabotage in Nigeria een professioneel niveau bereikt en groeit dit probleem nog steeds. Shell is daarom de dialoog aangegaan met de Nigeriaanse, Britse en Nederlandse overheid om samen aan een oplossing te werken.

Een bijzonder complicerende factor is het feit dat de enorme vervuiling in Ogoniland, een deel van de Nigerdelta, nog steeds niet is opgeruimd. En hoewel Shell bereid is haar deel van het gebied schoon te maken (het gebied rondom de pijpleiding), is voornamelijk de Nigeriaanse overheid verantwoordelijk voor de schoonmaak van het hele gebied. Shell voert onderhandelingen met de Nigeriaanse overheid en andere partijen voor het oprichten van een fonds van USD 1 miljard voor de schoonmaak van het gebied. Bij deze ingewikkelde kwestie kan Shell slechts in beperkte mate invloed uitoefenen. Omdat de oliedieven in deze regio steeds professioneler te werk gaan, is het op dit moment voor Shell en andere partijen onmogelijk de vervuiling in de Nigerdelta volledig en voorgoed op te ruimen. We vinden daarom dat de onderneming niet alleen verantwoordelijk is voor deze kwestie. De bal ligt nu bij de Nigeriaanse overheid. Voor dit onderwerp sluiten we onze engagement met de onderneming succesvol af.

### Het affakkelen van gas

Speerpunten van deze engagement zijn:

- Royal Dutch Shell is bekritiseerd vanwege het affakkelen van gas in de Niger Delta omdat bij de verbranding van het gas zeer giftige stoffen vrijkomen

zoals broeikasgassen, kleine deeltjes, stikstofdioxide en zwaveldioxide.

- De uitstoot als gevolg van het affakkelen van gas heeft gezorgd voor ernstige schade aan het milieu, de gezondheid van de bewoners en de lokale leefomgeving.
- Deze schending is inmiddels opgeheven. Shell heeft het affakkelen van gas aanzienlijk kunnen verminderen door veel te investeren in de infrastructuur die nodig is om het gas te gebruiken zonder het af te fakkelen.

Naast deze twee engagementonderwerpen spreken we ook met Shell over andere kwesties, zoals boringen in het Noordpoolgebied, beloningen en de CO<sub>2</sub>-uitstoot.

### Boringen in het Noordpoolgebied: voorbereiding op milieu-incidenten

In 2015 kondigde Shell een herstart aan van boringen in de Chuckchi zee in het Noordpoolgebied. Milieurisico's zorgen voor de grootste uitdagingen. Het belangrijkste aandachtspunt is de reactietijd in geval van een olie lekkage. Omdat volgens Amerikaanse richtlijnen binnen 60 minuten moet worden gereageerd op een olie lek, heeft Shell onder andere 28 ondersteuningsvaartuigen en 2 helikopters nodig, omdat er geen infrastructuur is zoals op het vasteland. Naar verwachting is de exploratielocatie pas in 2030 operationeel, als alle problemen zijn opgelost. Later in 2015 besloot Shell met de booractiviteiten in het Noordpoolgebied te stoppen. Daarom hebben we onze dialoog met de onderneming hierover succesvol afgesloten.

### Woordvoerder bij de aandeelhoudersvergaderingen van Shell: duurzame beloning en milieukwesties

Namens Eumedion, het platform voor corporate governance en duurzaamheid, is Robeco de woordvoerder op de jaarlijkse aandeelhoudersvergaderingen van Shell. Dit betekent dat we op de

aandeelhoudersvergadering van Shell niet alleen namens Robeco spreken en stemmen, maar ook namens andere institutionele beleggers. De aandeelhoudersvergadering gebruiken we als engagementinstrument, omdat we dan directe toegang hebben tot het gehele bestuur van Shell.

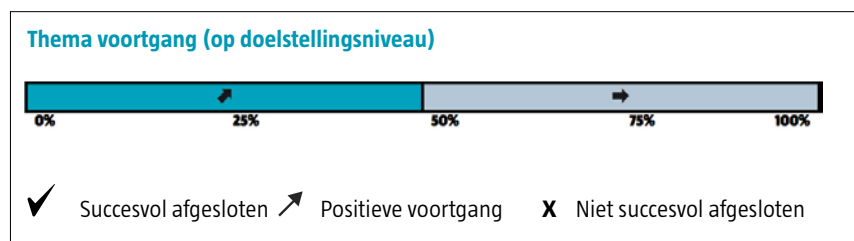
De afgelopen jaren hebben we gesproken over een duurzamer beloningsbeleid en milieukwesties. Bij de Buitengewone Algemene Vergadering van Aandeelhouders in 2016 gaven we aan dat we erkennen dat de overname van BG Group strategische waarde biedt en kan zorgen voor betere financiële resultaten dan de ondernemingen op lange termijn afzonderlijk kunnen genereren. Vooral in een energiesector die te maken heeft met vele ontwikkelingen en uitdagingen. Wij blijven vertegenwoordiger op deze aandeelhoudersvergaderingen.

### De dialoog over CO<sub>2</sub>-uitdagingen duurt voort

We zullen de dialoog met Shell over de risico's waarmee de onderneming te maken heeft op het gebied van klimaatverandering en het mogelijk minder waard worden van fossiele reserves ('stranded assets') voortzetten. Als de klimaatconferentie COP21 daadwerkelijk nieuwe afspraken over de maximale opwarming van de aarde implementeert, worden 'stranded assets' een ongekend groot probleem. In januari 2015 heeft het tijdschrift Nature een onderzoek gepubliceerd waarin wordt beweerd dat een derde van de oliereserves, de helft van de gasreserves en 80% van de steenkoolreserves tot 2050 niet kan worden gewonnen. Desinvestering is echter geen oplossing, want de ene belegger koopt immers wat een andere belegger verkoopt.

Een betere oplossing is ondernemingen die fossiele brandstoffen winnen aan te sporen hun bedrijfsmodel te veranderen. Zo'n aanpak werd ook gekozen in bijvoorbeeld de recente 'Aiming for A'-aandeelhouderscampagne in het Verenigd

Koninkrijk. Daarbij werden Royal Dutch Shell en BP met succes overgehaald hun klimaatstrategie en de gevoeligheid van hun projecten voor beperking van de CO<sub>2</sub>-uitstoot bekend te maken. Ook Robeco heeft voor het initiatief 'Aiming for A' gestemd. We zetten onze constructieve dialoog met Shell voort om tot structurele oplossingen te komen voor de CO<sub>2</sub>-uitdagingen waarmee de onderneming te maken heeft.





# 5. Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen

Ondernemingen in de voedingsmiddelenketen staan onder druk om meer inzicht te geven waar hun basismaterialen vandaan komen en op welke manier ze geproduceerd worden. Schandalen op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten of ontbossing in de toeleveringsketen kunnen voedingsmiddelenproducenten of supermarktketens snel raken. Partijen in de keten nemen dan vaak de beslissing om de inkoop op te schorten totdat de schandalen opgelost zijn, met grote gevolgen voor de aandeelhouderswaarde. Als belegger willen we dat ondernemingen voldoende voorbereid zijn om deze risico's het hoofd te bieden.

Relevante gedragscodes  
UN Global Compact

## Mensenrechten: Sociale ketennormen

Steeds vaker worden ondernemingen aangesproken op slechte arbeidsomstandigheden in (de keten van) de onderneming. Een aantal trends is hier debet aan. Ten eerste is er de verplaatsing van productie naar lagelonenlanden waardoor ondernemingen te maken hebben met niet-Westerse arbeidsnormen en omstandigheden in de keten. Er is daarnaast een trend naar een snellere verspreiding en breder bereik van informatie over de externe effecten van de activiteiten van ondernemingen. Ook zien we een toegenomen rol van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) die optreden als maatschappelijke waakhond. Ten slotte zien we dat consumenten zich meer bewust worden en meer verwachten op het gebied van verantwoord ondernemerschap. Voor ondernemingen, in het bijzonder internationale ondernemingen met een bekende merknaam, is het dus van belang dat algemeen geaccepteerde arbeidsnormen worden gevolgd, ook in de keten.

## Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen

Ondernemingen in de voedingsmiddelenketen staan onder druk meer inzicht te geven waar hun basismaterialen vandaan komen en op welke manier ze geproduceerd worden. Schandalen op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten of ontbossing in de toeleveringsketen kunnen voedingsmiddelenproducenten of supermarktketens snel raken. Partijen in de keten nemen dan vaak de beslissing de inkoop op te schorten totdat de schandalen zijn opgelost, met grote gevolgen voor de aandeelhouderswaarde. Als belegger willen we dat ondernemingen voldoende voorbereid zijn om deze risico's het hoofd te bieden.

## Steeds betere traceerbaarheid in de toeleveringsketen

Traceerbaarheid is belangrijk voor ondernemingen die soft commodities inkopen. In de eerste achttien maanden van onze engagement zagen we bij ondernemingen in de toeleveringsketen van de voedings- en landbouwsector een groeiende tendens om de traceerbaarheid van hun belangrijkste grondstoffen te verbeteren. Daarbij gaat het vooral om palmolie, soja, katoen, koffie, suiker en cacao.

Palmolie wordt gezien als een van de belangrijkste grondstoffen die in verband worden gebracht met het schenden van mensenrechten en ontbossing. Ondernemingen zijn zich

steeds meer bewust van de risico's die daaraan verbonden zijn. Zo is Wilmar een voorbeeld voor andere palmolie-ondernemingen met de publicatie van het bepalende beleidsdocument 'No Peat, No Deforestation, No Exploitation' in december 2013. We zijn de dialoog met Wilmar aangegaan om na te gaan in hoeverre dit beleid is geïmplementeerd. Ook hebben we dit onderwerp besproken met Unilever. Via gesprekken met Wilmar en andere partners en autoriteiten in de toeleveringsketen heeft Unilever gelijke voorwaarden opgesteld. Van alle palmolie die Europa importeert kan nu de duurzame herkomst worden achterhaald. We dringen er bij andere ondernemingen in onze engagement sterk op aan een dergelijk beleid te implementeren om de traceerbaarheid van hun belangrijkste grondstoffen te verbeteren. Op deze manier kunnen ondernemingen maatschappelijke problemen beperken die hun reputatie en dus hun resultaten kunnen schaden.

Onze dialoog met Carrefour heeft veel nieuwe inzichten verschaft. Carrefour heeft een sterke positie op het gebied van leveranciersmanagement van de belangrijkste grondstoffen. Iedere toeleverancier is zelf verantwoordelijk voor de aanpak van duurzaamheid in de fabrieken. Carrefour voert alleen onaangekondigde audits uit en voert daarbij gesprekken met minimaal tien werknemers. Carrefour werkt met een lokaal team in elk land waar de onderneming grondstoffen inkoop. Risicomanagement met betrekking tot arbeidsrechten is een bottom-up proces voor iedere relatie met een toeleverancier, dat wordt beheerd

door de kwaliteitsmanager en de mensenrechtenmanager.

Carrefour staat in rechtstreeks contact met iedere toeleverancier. Daardoor is de onderneming beter in staat de arbeidsrechten in het productieproces te beschermen. Dit programma heet 'Direct Sourcing' en heeft als doel rechtstreeks in te kopen bij groepen boeren en op die manier zowel de kwaliteit van de producten als de arbeidsomstandigheden tijdens de productie beter te controleren. Deze werkwijze van Carrefour met rechtstreekse invloed op de toeleveranciers en indirecte invloed op toeleveranciers in schakels eerder in de toeleveringsketen wordt beschouwd als best practice binnen de sector. In het sociale beleid stelt Carrefour dat de maatschappelijke dialoog de beste manier is om maatschappelijke risico's te beheren.

Tesco is een ander voorbeeld van een supermarktketen die verbeteringen doorvoert. Na eerdere schandalen over de behandeling van toeleveranciers gaat Tesco nu de traceerbaarheid van producten verbeteren. Zo gaat de onderneming de inkoop centraliseren en de nadruk leggen op langetermijnrelaties met toeleveranciers.

### Watermanagement is cruciaal voor ondernemingen in de levensmiddelen- en drankensector

Gedurende onze dialoog met de ondernemingen hebben we de risico's die verband houden met waterkwesties en het belang van deelname aan CDP Water benadrukt om inzicht te krijgen in het risicobeheer. De meeste ondernemingen in de sector erkennen het belang van water als een schaarse natuurlijke hulpbron.

Coca Cola is een voorbeeld van een onderneming die werkt aan efficiënt watermanagement. Dit doet de onderneming door in de fabrieken met een Source Water Protection Plan (SWPP)

te werken. De onderneming werkt al jaren samen met het Wereld Natuur Fonds (WNF) en heeft als doel in 2020 100% van het water dat het onttrekt voor de productie van frisdrank weer aan te vullen. In 2015 had de onderneming al 94% bereikt en ze verwacht in 2016 de doelstelling al te behalen. De onderneming voorziet financiële gevolgen van waterschaarste in bepaalde regio's. Maar door de omvangrijke risico-inventarisatie voor watermanagement, beheersplannen (waaronder investeringen in waterrecycling) én de gezonde relatie die de onderneming onderhoudt met de overheid heeft Coca Cola nog steeds toestemming om water op te pompen en te gebruiken in gebieden met waterschaarste.

Een ander voorbeeld van goed watermanagement is Heineken. Uit onze gesprekken is naar voren gekomen dat de onderneming zich richt op waterrisico's, omdat water een sleutelrol heeft in haar legitimiteit voor bedrijfsvoering in veel regio's. De onderneming maakt gebruik van een watermodel dat is ontwikkeld door WNF om de water footprint te berekenen. De onderneming stelt zich ambitieuze doelen voor het weer aanvullen van water in het natuurlijk systeem dat wordt onttrokken voor het productieproces. De onderneming heeft de ambitie om een Source Water Protection Plan in te stellen voor 100% van de productie-eenheden in gebieden met waterschaarste. Aan het einde van 2014 had de onderneming 70% van de doelstelling bereikt. Ze streeft er verder naar om in 2020 het totale waterverbruik met 25% te verminderen.

### Initiatieven voor kleineboerenparticipatie

Kleineboerenparticipatie is een ander aandachtsgebied. Olam International is voorloper op dit terrein. De onderneming zet zich in voor een ambitieus plan om 30.000 hectare land te ontwikkelen ten behoeve van kleinschalige palmolieproductie. Dit heeft grote gevolgen voor de agrarische

sector in Gabon, die slechts 5% van het bbp uitmaakt waardoor ook de overheid zeer geïnteresseerd is in dit programma. Olam ontwikkelt een groot gebied waar kleinschalige boeren een stuk land kunnen kopen. Daar kunnen ze een huis bouwen en voedsel verbouwen als neveninkomsten naast palmolie.

Unilever wil 500.000 kleine boeren in de toeleveringsketen betrekken. Om dit te realiseren, werkt de afdeling inkoop met veel boerencoöperaties/groepen, aangezien het bijzonder arbeidsintensief is met iedere individuele boer een relatie op te bouwen. Verder is het ook cruciaal om samen te werken met ngo's om de kleine boeren te ondersteunen met scholing. De onderneming is een concreet pilotproject gestart voor het scholen van kleine vanilleboeren op Madagaskar.

### Een eerlijk loon - nog een lastig punt voor ondernemingen

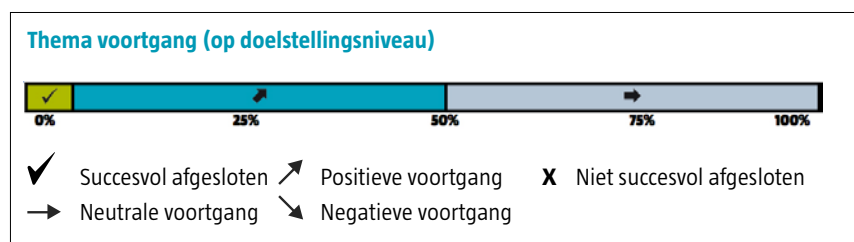
Eerlijk loon was één van de kwesties die hoog op de duurzaamheidsagenda voor ondernemingen in de toeleveringsketen van de voedings- en landbouwsector staat. Voor ondernemingen is het een uitdaging om voor een eerlijk loon te zorgen. Die zijn immers gebaseerd op minimum lonen zoals vastgesteld door de overheid en die zijn maar zelden voldoende voor veel werknemers in de opkomende landen om de eindjes aan elkaar te knopen.

In Malawi werkt Unilever aan een project om te bekijken of het loon voor theeboeren kan worden verhoogd tot boven het minimumloon, zodat de werknemers in hun levensonderhoud kunnen voorzien. De onderneming geeft aan dat dit geen eenvoudige opgave is waarvoor nog veel onderzoek nodig is.

Metro werkt samen met Novartis, Bayer, Business for Social Responsibility (BSR) en andere ngo's aan de berekening van eerlijke lonen. Op dit moment richten ze zich op

Duitsland, maar als het project succesvol blijkt, zal het ook uitgerold worden voor andere landen.

Op basis van onze gesprekken met diverse ondernemingen constateren we dat er nog steeds veel ruimte voor verbetering is.



# 6. Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector

**Duurzaamheid is steeds vaker een onderdeel van consumentenbewustzijn. Dit geldt zeker ook in de kledingsector. Social media zijn in toenemende mate belangrijk voor het beeld dat consumenten van ondernemingen hebben. Daarmee is het beheren van risico's op het gebied van veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector belangrijk voor ondernemingen, omdat dit directe gevolgen kan hebben voor de reputatie van de onderneming. Wanneer, zoals bij Rana Plaza in Bangladesh in 2013, de reputatie van ondernemingen in gevaar komt door incidenten, kan merkloyaliteit snel verloren gaan. Daarmee dalen verkoopcijfers, wat direct negatieve gevolgen heeft voor de aandeelhouderswaarde. Zo draagt het voorkomen van risico's op het gebied van veilige arbeidsomstandigheden bij aan een beter risico-rendement profiel voor beleggingen in deze sector.**

## Relevante gedragscodes

UN Global Compact

### Mensenrechten: Sociale ketennormen

Steeds vaker worden ondernemingen aangesproken op slechte arbeidsomstandigheden in (de keten van) de onderneming. Een aantal trends is hier debet aan. Ten eerste is er de verplaatsing van productie naar lagelonenlanden waardoor ondernemingen te maken hebben met niet-Westerse arbeidsnormen en omstandigheden in de keten. Er is daarnaast een trend naar een snellere verspreiding en breder bereik van informatie over de externe effecten van de activiteiten van ondernemingen. Ook zien we een toegenomen rol van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) die optreden als maatschappelijke waakhond. Ten slotte zien we dat consumenten zich meer bewust worden en meer verwachten op het gebied van verantwoord ondernemerschap. Voor ondernemingen, in het bijzonder internationale ondernemingen met een bekende merknaam, is het dus van belang dat algemeen geaccepteerde arbeidsnormen worden gevolgd, ook in de keten.

## Gezondheid en veiligheid in de kledingsector

Consumenten zien duurzaamheid steeds vaker als een van de factoren die bepalen in welke winkel ze hun kleding kopen. Ze gebruiken sociale media en informatie die consumenten en andere belanghebbenden (zoals ngo's) delen om hun mening over een kledingmerk te bepalen. Voor ondernemingen in de kledingsector is het voorkomen van gezondheids- en veiligheidsrisico's in de kledingsector dan ook belangrijk. Hun reputatie is in gevaar en de loyaliteit ten opzichte van het merk kan snel verloren gaan als gevolg van de impact van sociale media, waardoor consumenten mogelijk kiezen voor een concurrent.

Ook voor beleggers is het voorkomen van gezondheids- en veiligheidsrisico's in de kledingsector belangrijk. Als de reputatie van een onderneming in gevaar is als gevolg van een incident zoals de Rana Plaza-ramp in Bangladesh in 2013, kan de loyaliteit ten opzichte van dat merk snel verloren gaan, waardoor de verkoop zal dalen. Het directe gevolg is een negatieve impact op de aandeelhouderswaarde. Het voorkomen van deze risico's draagt daarom bij aan een beter risico-rendementsprofiel voor beleggingen in deze sector.

## Inkoopteams gebruiken steeds vaker geavanceerde systemen om risico's te beheersen

Het opsporen en beheersen van risico's in de toeleveringsketen kan een moeilijke opgave zijn vanwege het grote aantal leveranciers dat betrokken is in de

keten van kledingondernemingen. Voor het beoordelen en beperken van ESG-risico's in hun toeleveringsketen stappen ondernemingen in de mode-industrie steeds vaker over op geavanceerde IT-systemen.

Zo heeft Inditex een eigen IT-systeem ontwikkeld om toeleveranciers te kunnen controleren. Sinds het systeem in 2012 bij de onderneming is ingevoerd, is het snel doorontwikkeld met meer geavanceerde functies en meer geografische locaties. Met het systeem kan de gehele toeleveringsketen van Inditex en de stroom van materialen in kaart worden gebracht. De onderneming is zo in staat om te bepalen wat de meest risicovolle activiteiten in de keten zijn. Ook alle onderaannemers en indirecte toeleveranciers worden gecontroleerd en in kaart gebracht. Verder zorgt het commerciële team van de onderneming ervoor dat het systeem goed is afgestemd op de capaciteit van de toeleveranciers.

Kering maakt ook gebruik van een IT-systeem dat is gebaseerd op een tool van Maplecroft voor risico's in de toeleveringsketen. Dit systeem wordt momenteel uitgebreid met criteria van de Fair Labour Association (FLA). Met deze tool kan Kering een risicoscore genereren voor alle business units. Maplecroft ondersteunt Kering bij de beoordeling van politieke risico's door middel van een index voor mensenrechtenrisico's. Als Kering deze informatie combineert met eerdere audits, kan de onderneming leveranciers op een andere manier rangschikken en inzicht krijgen in de gezondheids- en

veiligheidsrisico's voor arbeiders in Vietnam, Cambodja en Thailand.

### Ondernemingen verhogen lokale aanwezigheid om risico's beter te monitoren

Tijdens onze dialoog gaf Primark aan dat de onderneming van plan is het aantal medewerkers, dat controles uitvoert in de toeleveringsketen, te vergroten van 50 naar 80, met name als antwoord op de verwachte volumegroei en na een kwaliteitsbeoordeling van de externe controleurs.

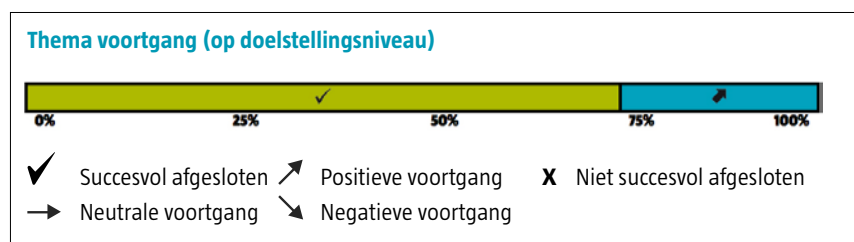
H&M is een ander voorbeeld. De onderneming heeft een zeer grote lokale aanwezigheid in Bangladesh met bijna 500 werknemers, waarvan er 30 uitsluitend verantwoordelijk zijn voor duurzaamheid. Deze lokale aanwezigheid geeft de onderneming de mogelijkheid veel van de kwesties die worden geïdentificeerd als hoogrisicofactoren, zoals beperkingen van het controlesysteem, kortdurende relaties met leveranciers of het risico van onderaanneming, te verminderen.

### Transparantie vergroten blijft hoog op de agenda staan

Ondernemingen in de kledingsector zijn zich steeds meer bewust van de ESG-risico's in hun toeleveringsketen en van de gevolgen wanneer deze risico's niet goed worden beheerst. Het belang van het vergroten van de transparantie om het vertrouwen te winnen van belanghebbenden wordt steeds meer erkend.

Zo heeft de CEO van H&M gezegd dat transparantie het uitgangspunt is voor verandering. De onderneming werkt samen met andere merken in de Sustainable Apparel Coalition aan de HiGG Index, een tool om de duurzaamheidsprestaties van hun producten, merken of toeleveranciers te berekenen. Hierbij wordt de gehele waardeketen meegenomen, van grondstoffen tot oplossingen voor afgedankte producten. Dit zorgt voor een geavanceerde etikettering, waardoor klanten op een toegankelijke manier en op basis van dezelfde standaarden producten kunnen vergelijken – zelfs van verschillende merken.

Ook Inditex heeft grote stappen gezet op het gebied van transparantie. De onderneming publiceert sinds 2014 een duurzaamheidsbalans. Hierdoor leert de onderneming geïntegreerd denken en bereidt zij zich met haar medewerkers voor om geïntegreerd rapporteren in te voeren. Inditex heeft nog steeds een hoge mate van transparantie naar externe belanghebbenden als het gaat om duurzaamheidskwesties.



# 7. ESG risico's en kansen in de biofarmaceutische industrie

**Biofarmaceutische ondernemingen werken in een omgeving met steeds meer chronische ziektes, een vergrijzende bevolking en een toenemende vraag vanuit opkomende markten. Vanuit het oogpunt van beleggers zijn factoren zoals het vermogen van een onderneming om te innoveren, talent aan te trekken en te behouden en te anticiperen op veranderende regelgeving belangrijk. Niet alleen omdat die de concurrentiepositie en de financiële positie op lange termijn van een onderneming bepalen, maar ook het vermogen om ESG-kwesties aan te pakken.**

---

## Relevante gedragscodes

UN Global Compact

### Gezondheid: Toegang tot gezondheidszorg

Toegang tot gezondheidszorg is van groot belang voor de maatschappij. De biofarmaceutische industrie speelt naast overheden en verzekeraars een belangrijke rol in het verbeteren van de toegang tot gezondheidszorg. De biofarmaceutische industrie kan innovatieve medicijnen ontwikkelen, toegang verlenen tot medicijnen in ontwikkelingslanden of voor sociaaleconomisch achtergestelde groepen en de kwaliteit van medicijnen verbeteren. Diverse biofarmaceutische ondernemingen komen al geruime tijd negatief in het nieuws door corruptieschandalen en het weglaten van belangrijke informatie uit klinisch onderzoek. Verbeteringen op deze ESG-kwesties zullen tot een hoger vertrouwen in het gezondheidszorgsysteem leiden.

---

## ESG risico's en kansen in de biofarmaceutische industrie

Biofarmaceutische ondernemingen werken in een omgeving met steeds meer chronische ziektes, een vergrijzende bevolking en een toenemende vraag vanuit opkomende markten. Het vermogen van een onderneming te innoveren, getalenteerde werknemers aan te trekken en te behouden en in te spelen op wijzigingen in de regelgeving zijn vanuit het oogpunt van beleggers belangrijk. Niet alleen omdat die de concurrentiepositie en de financiële positie op lange termijn van een onderneming bepalen, maar ook het vermogen om ESG-kwesties aan te pakken.

## Innovatiemanagement

Het ontwikkelen van nieuwe behandelingen en geneesmiddelen voor patiënten door de biofarmaceutische industrie is essentieel, met name voor patiënten die ernstige medische aandoeningen hebben waarvoor nog geen behandeling bestaat. Innovatieve medicijnen en therapieën hebben de afgelopen decennia een grote positieve impact gehad op de maatschappij door de levensverwachting en de kwaliteit van de gezondheidszorg te verhogen. Innovatieve geneesmiddelen helpen de overlevingskansen voor kinderen met kanker te vergroten en verlagen de sterftcijfers voor patiënten met HIV/AIDS, hart- en vaatziekten en kanker. Hierdoor is een aantal dodelijke ziekten inmiddels niet meer dodelijk, maar chronisch.

Beleggers maken zich echter zorgen dat de resultaten van onderzoek en ontwikkeling

de afgelopen tien jaar te laag waren, vooral met het oog op de steeds hogere kosten voor onderzoek en ontwikkeling. Er worden stevige discussies gevoerd over de vraag of de hoge investeringen in biomedisch onderzoek wel of niet verdedigbaar zijn en of dit geld niet beter ergens anders in kan worden geïnvesteerd. We moeten echter erkennen dat de doorlooptijden bij de ontwikkeling van nieuwe geneesmiddelen lang zijn en begrijpen dat het vaak meer dan tien jaar duurt om nieuwe geneesmiddelen op de markt te brengen. Er zijn de laatste tijd meer goedkeuringen, wat een positief teken is gezien het debat over kapitaalallocatie. Met name veelbelovend is dat veel geneesmiddelen aanzienlijk beter zijn dan voorheen.

Door deze nieuwe geneesmiddelen zijn de vooruitzichten voor de biofarmaceutische industrie verbeterd. Ondernemingen zijn geneigd veel meer dan voorheen te investeren als ze verwachten dat het nieuwe project bestaande behandelbarrières kan doorbreken. Er zijn nieuwe werkingsmechanismen die de effectiviteit van medicijnen verhogen en de patiënten zo nieuwe hoop geven. Ondernemingen investeren hoofdzakelijk in gespecialiseerde behandelingen, zoals voor kanker of zeldzame ziekten. Veel van deze ziekten zijn zeer complex en de behandeling is vaak kostbaar. Bovendien wijzen het absolute aantal klinische onderzoeken, de benodigde procedures en de langere duur van de onderzoeken op hogere uitgaven voor R&D.

Daarom zullen de kosten voor

onderzoek nog verder oplopen. Door budgetbeperkingen hebben kopers steeds meer moeite deze nieuwe geneesmiddelen te betalen, waardoor de discussie over de prijzen steeds relevanter wordt. We zien de toegevoegde waarde van deze geneesmiddelen en achten ze noodzakelijk. Ze mogen dan wel duurder zijn, maar leiden tot minder zorgkosten en complicaties in de toekomst. Deze voordelen moeten zich echter nog wel bewijzen.

### Roche heeft een sterke innovatiepijplijn

Op 8 maart 2016 hebben we Roche bezocht op het hoofdkantoor in Basel, Zwitserland. De onderneming gaf ons hierbij uitgebreide informatie over haar innovatiepijplijn met veel baanbrekende geneesmiddelen in de oncologie. De innovatieve geneesmiddelen van Roche, die op de markt komen, hebben een hoger succespercentage dan gemiddeld.

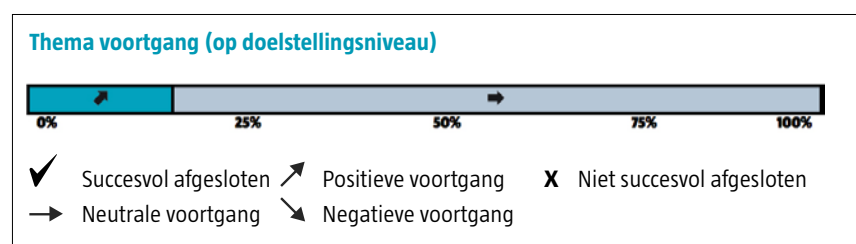
We hebben ook gesproken over de manier waarop Roche een ondernemingscultuur ontwikkelt waarin voortdurend wordt gestreefd naar verbetering, ook in het milieumanagement en ketenbeheer. Op basis van ons advies heeft Roche concrete voorbeelden van deze innovaties genoemd in haar jaarverslag en de voordelen te gelde gemaakt, om aandeelhouders te laten zien hoe innovatiemanagement bijdraagt aan de uiteindelijke winst.

Een belangrijke factor is de keuze van Roche innovatieve onderzoekscentra zelfstandig te laten opereren, zoals Genentech in de Verenigde Staten en Chugai in Japan. Zelfs de onderzoeksunits in Basel opereren afzonderlijk van elkaar. Zo zijn er verschillende managementlijnen voor farmaceutisch en diagnostisch onderzoek. In tegenstelling tot andere ondernemingen heeft Roche geen Global Head of R&D.

### Novartis heeft het grootste budget voor R&D

Tijdens onze bijeenkomst op 9 maart 2016 met het Global Head of Sustainability op het kantoor van Novartis in Basel, Zwitserland, hebben we de benadering van de onderneming voor innovatiemanagement besproken. Bij de organisatiestructuur van de onderzoeksuniteit hanteert Novartis een andere aanpak dan Roche. De onderneming wil meer synergie creëren tussen het Novartis Institute for Biomedical Research (NIBR) en het complexe onderzoek naar generieke geneesmiddelen bij Sandoz, de generieke divisie van Novartis. We verwachten dat beide organisaties kunnen profiteren van elkaars kennis wanneer ze nauwer samenwerken. We hebben laten weten dat het niet eenvoudig zal zijn voor de ondernemingen om een goede balans te vinden tussen groeiende synergie die zorgt voor een innovatiecultuur en de steeds kleinere individuele onderzoeksunits. We zullen nauwlettend in de gaten houden hoe dit voor Novartis zal uitpakken.

Daarnaast hebben we onze zorgen geuit over verschillende veelbelovende R&D-projecten van Novartis, die vanwege uitvoeringsproblemen niet de verwachte waarde boden voor aandeelhouders. We zijn positief over de recente strategische aandachtverschuiving van Novartis om verschillende onderdelen aan GlaxoSmithKline te verkopen om zich de komende jaren te concentreren op de ontwikkeling van meer succesvolle geneesmiddelen.



# 8. Goed Sociaal Management

**Vanuit het oogpunt van beleggers zijn sociale factoren waaronder mensenrechten, arbeidsrechten, veilige arbeidsomstandigheden, duurzaam ketenbeheer, productbeheer, vermogen van een onderneming te innoveren, talent aan te trekken en te behouden belangrijk. Deze sociale factoren bepalen de concurrentie- en financiële positie van een onderneming op de lange termijn en het vermogen deze ESG-kwesties aan te pakken.**

---

## Relevante gedragscodes

- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, hoofdstuk IV en V
- United Nations Global Compact (UNGC), principes 1 t/m 6

## Sociaal Management: Sociaal beleid en prestaties

Een sociaal beleid is een set van beperkingen of normen om de belangen van individuele personen of groepen te beschermen. Een effectief sociaal beleid schetst duidelijke regels en verwachtingen voor ondernemingen met betrekking tot het voorkomen van negatieve effecten. Naast beleid is het van belang dat de sociale prestaties van ondernemingen getoetst kunnen worden.

---

## Engagement en stemmen versterken elkaar bij Monsanto

De Amerikaanse biotechonderneming Monsanto produceert zaden voor fruit, groenten en gewassen als mais, sojabonen en katoen. De onderneming is controversieel door de productie van genetisch gemodificeerde organismen (GMO's) en pesticiden, zoals Roundup, die de levensmiddelenketen in gevaar kunnen brengen. Sinds 2012 onderhoudt Robeco namens Achmea een actieve dialoog met Monsanto over deze en andere kwesties. Na goedkeuring van het aandeelhoudersvoorstel voor proxy access, waardoor aandeelhouders het recht hebben directieleden te benoemen, hebben we constructieve gesprekken gevoerd met Monsanto. Hierbij hebben we suggesties gedaan voor de implementatie van deze nieuwe procedure om kandidaten voor te dragen.

Monsanto geeft minderheidsaandeelhouders het recht om directieleden te benoemen. Bij de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van dit jaar stemde 53% van de aandeelhouders, waaronder Robeco, voor het aandeelhoudersvoorstel om de statuten van Monsanto aan te passen en proxy access goed te keuren. Hierdoor mogen de in aanmerking komende aandeelhouders van Monsanto nu hun eigen directieleden benoemen, naast de kandidaten die door de directie van Monsanto worden benoemd.

Dialoog met Monsanto  
Onze dialoog met Monsanto verloopt

voorspoedig. Omdat we al drie jaar in dialoog zijn met de onderneming, is er sprake van wederzijds vertrouwen. Hierdoor konden we bijdragen aan een optimale uitkomst van het stemproces. Na onze beoordeling van het duurzaamheidsrapport dat eind mei 2015 werd gepubliceerd, hebben we een aantal vragen naar Monsanto gestuurd en gevraagd het plan voor de implementatie van de nieuwe procedure om kandidaten voor te dragen, te bespreken. De onderneming wilde graag onze mening horen over de implementatie van de procedure. We hebben aangegeven welke voorwaarden voor aandeelhouders om in aanmerking te komen voor proxy access, zoals de periode dat ze aandeelhouder zijn en het aantal aandelen dat ze bezitten, kunnen worden gesteld. Uiteindelijk heeft de onderneming besloten dat een enkele aandeelhouder of een groep van maximaal 20 aandeelhouders, die voor minstens drie jaar aaneengesloten 3% van de uitstaande aandelen van Monsanto in bezit heeft, kandidaten mag voordragen (tot 20% van de directie).

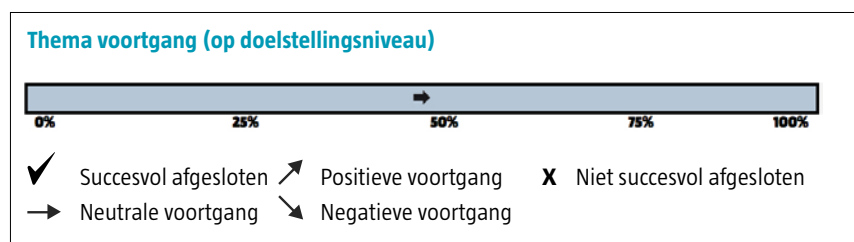
We hebben de onderneming aangespoord een beleid voor het behoud van biodiversiteit te ontwikkelen. Ondertussen wordt de onderneming steeds transparanter over duurzaamheidskwesties. De onderneming heeft een afdeling Duurzaamheid opgericht en toegezegd een beleid voor biodiversiteit te ontwikkelen. In maart 2015 heeft de World Health Organization (WHO) een onderzoek gepubliceerd waaruit blijkt dat



glyfosaat, het werkzame bestanddeel van Roundup, mogelijk kankerverwekkend is. Dergelijke publicaties zijn een risico voor de reputatie van de onderneming en de manier waarop Monsanto omgaat met de gezondheidsrisico's is een belangrijke factor in onze analyse. We zullen onze dialoog over productbeheer met Monsanto voortzetten.

### Stemmen en engagement

Als stemmen en engagement met elkaar worden gecombineerd, versterken ze elkaar. Een langdurige relatie die voortkomt uit een meerjarig engagementproces wekt vertrouwen. Stemmen is dan niet meer alleen het uitbrengen van een stem, maar is ook een belangrijk element in een continue uitwisseling van visies.



# 9. Thema's en ondernemingen

Met de volgende ondernemingen is Robeco namens Achmea in actieve dialoog in het kader van de genoemde thema's. Tijdens de actieve dialoog wordt met de onderneming gesproken over mogelijke verbeteringen die aangebracht kunnen worden in de aanpak van sociale omstandigheden, milieu en ondernemingsbestuur.

## Diepwater Exploratie en Ontwikkeling

Anadarko Petroleum Corp.  
ConocoPhillips  
Repsol  
Statoil  
Total  
Tullow Oil

## Giftige Chemicaliën

AkzoNobel  
BASF  
DSM  
The Dow Chemical Co.

## Goed Milieumanagement

Jardine Matheson Holdings Ltd.  
Royal Dutch Shell

## Duurzaam ketenbeheer Elektronica

Apple  
BlackBerry  
Hewlett-Packard  
Panasonic Corp.  
Philips  
Sony  
TOSHIBA Corp.

## Duurzaam ketenbeheer Soja

Associated British Foods Plc  
Bunge Ltd.  
Carrefour  
McDonald's  
Monsanto Co.  
Noble Group Ltd.  
Syngenta AG  
Yum! Brands

## CO2 management in de Vastgoedsector

CapitaLand Ltd.  
Federal Realty Investment Trust  
Hammerson Plc

Link Real Estate Investment Trust  
Macerich Co.  
Scentre Group Limited  
Simon Property Group, Inc.  
Sun Hung Kai Properties Ltd.  
Unibail-Rodamco

## Milieu uitdagingen voor Europese elektriciteitsbedrijven

Centrica Plc  
E.ON  
Electricite de France  
Enel  
Energias de Portugal SA  
Fortum Oyj  
Gas Natural SDG SA  
GDF SUEZ SA  
Iberdrola  
RWE  
Scottish & Southern Energy Plc

## Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen

Ahold  
Archer Daniels Midland  
Associated British Foods Plc  
Bunge Ltd.  
Carrefour  
Coca Cola Enterprises, Inc.  
Heineken Holding  
Metro AG  
Mondelez International  
Nestlé  
Noble Group Ltd.  
Olam International Ltd.  
SABMiller Plc  
Tesco Plc  
Unilever  
Wilmar International

## Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector

Associated British Foods Plc  
Burberry Group  
Hennes & Mauritz  
Inditex  
Kering  
LVMH Moët Hennessy Louis Vuitton  
Marks & Spencer Group Plc  
VF

## Data privacy

Apple  
AT&T, Inc.  
Facebook, Inc.  
Google  
Singapore Telecommunications  
Telefonica SA  
Telenor ASA  
TeliaSonera AB  
Vodafone  
Yahoo!, Inc.

## ESG risico's en kansen in de biofarmaceutische industrie

AbbVie, Inc.  
Amgen  
AstraZeneca Plc  
Biogen IDEC, Inc.  
GlaxoSmithKline  
Johnson & Johnson  
Merck & Co., Inc.  
Novartis  
Novo-Nordisk  
Roche  
Sanofi-Aventis

## Goed Sociaal Management

Kellogg Co.  
Monsanto Co.

## Corporate Governance in Japan

FANUC Ltd.  
KDDI Corp.  
Kobe Steel Ltd.  
Kurita Water Industries Ltd.  
Mitsui Fudosan Co. Ltd.  
Mizuho Financial Group, Inc.  
SMC Corp. (Japan)  
TOSHIBA Corp.

## Goed ondernemingsbestuur

Ahold  
AkzoNobel  
Altice SA  
ASM International NV  
ASML  
Crown Holdings, Inc.  
Delta Lloyd NV  
Deutsche Bank  
DSM  
Heineken Holding  
KPN  
Olympus Corp.  
Philips  
Randstad  
Reed Elsevier  
Royal Dutch Shell  
Takeda Pharmaceutical Co., Ltd.  
TNT Express  
Toyota Motor  
Unilever  
Wolters Kluwer

## Corporate Risk Oversight in de mijnbouwsector

Anglo American  
BHP Billiton  
Glencore Plc  
Goldcorp  
Grupo Mexico SAB de CV  
Newcrest Mining  
Peabody Energy  
Rio Tinto  
Vale SA  
Yamana Gold, Inc.

## Kwaliteit van bestuur en toezicht

Allianz SE  
AXA SA  
Baloise-Holding AG  
BNP Paribas SA  
Danske Bank A/S  
Hannover Rueckversicherung AG  
ING Groep NV  
MetLife, Inc.  
Muenchener Rueckversicherungs AG  
SCOR SE  
Swiss Life Holding AG  
Swiss Re AG  
Zurich Financial Services Group

## Global Compact schendingen

Ahold  
Anglo American  
Barrick Gold Corp.  
BHP Billiton  
Bunge Ltd.  
Duke Energy Corp.  
Enbridge, Inc.  
Eni  
Entergy Corp.  
Freeport-McMoRan Copper & Gold  
G4S Plc  
General Motors Co.  
GEO Group, Inc.  
GlaxoSmithKline  
Glencore Plc  
Grupo Mexico SAB de CV  
Mattel  
Newmont Mining Corp.  
Philips  
Rio Tinto  
Royal Dutch Shell  
Stora Enso Oyj  
Syngenta AG  
Toyota Motor  
Vale SA  
VINCI SA  
Volkswagen

# 10. Gedragscodes

## Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties

Robeco en Achmea hebben de principes voor verantwoord beleggen van de Verenigde Naties – de Principles for Responsible Investment, ofwel PRI – ondertekend. De PRI bestaan uit zes richtlijnen voor een goede praktijk van verantwoord beleggen. Een Nederlandse vertaling van de principes luidt als volgt.

**P1.** Wij betrekken kwesties op het gebied van milieu, sociale omstandigheden en ondernemingsbestuur (ESG) in onze processen voor beleggingsanalyse en besluitvorming.

**P2.** Wij zijn actieve aandeelhouders en nemen de ESG-principes op in ons beleid en onze praktijken van aandeelhouderschap.

**P3.** Wij vragen van de bedrijven waarin we beleggen openheid over ESG-aspecten

**P4.** Wij bevorderen acceptatie en implementatie van de Principes binnen de beleggingssector.

**P5.** Wij werken samen om onze effectiviteit bij de implementatie van de Principes te vergroten.

**P6.** Wij rapporteren over onze activiteiten en voortgang met betrekking tot de implementatie van de Principes.

## Global Compact van de Verenigde Naties

De PRI bieden ons een kader voor verantwoord beleggen. De beginselen van het Global Compact van de Verenigde Naties bieden bedrijven (niet noodzakelijk beleggers) een kader voor verantwoord ondernemen.

Het Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Het Global Compact bestaat uit tien universele principes:

## Mensenrechten

1. Bedrijven moeten bescherming van internationaal vastgelegde mensenrechten ondersteunen en respecteren
2. en ervoor zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan misstanden op het gebied van mensenrechten.

## Arbeidsnormen

3. Bedrijven moeten de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen handhaven,
4. moeten alle vormen van gedwongen en verplichte arbeid elimineren,
5. moeten kinderarbeid effectief afschaffen, en
6. moeten discriminatie in werk en beroep bestrijden.

## Milieu

7. Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren bij milieukwesties,
8. initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen, en
9. de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

## Anticorruptie.

10. Bedrijven moeten alle vormen van corruptie tegengaan.